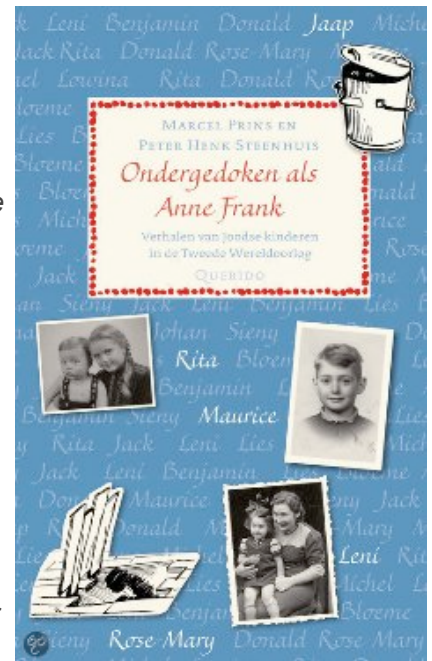

Ondergedoken als Anne Frank

Een heel bijzondere bundel persoonlijke verhalen uit de Holocaust heb ik voor u, in het voorjaar waarin wij de zesenzeftigste herdenking van de Bevrijding gaan beleven. Het gaat om de 208 bladzijden tellende, op tieners gerichte versie van *Andere Achterhuizen* van Marcel Prins en Peter Henk Steenhuis, waarover ik u vorig jaar vol emotie berichtte: *Ondergedoken als Anne Frank* met ondertitel 'Verhalen van Joodse kinderen in de Tweede Wereldoorlog' en met uitgever Querido, Anne Frank zou bij leven 12 juni tweeëntwintig jaar geworden zijn, ware het niet dat zij na een moedige onderduik in het Achterhuis aan de Prinsengracht verraden werd en aan uitputting en/of vlektyfus maart 1945 in concentratiekamp Bergen-Belsen overleed. Haar postuum gepubliceerde dagboek kent inmiddels een oplage van vele miljoenen en Anne Frank is opgenomen in de Canon van Nederland van de commissie- Van Oostrom als een van de vijftig thema's. Met z'n zevenen hielden zij zich schuil voor de Duitse beulen en hun handlangers daar op nummer 263-265 in het hart van Amsterdam, In diezelfde tijd van ramspoed waren er nog bijna achtentwintigduizend andere Joden die de moed hadden onder te duiken. Veertien van hen konden in 2009 aan het woord gelaten worden om hun herinneringen aan de verschrikkingen te verwoorden, Het indringende project dat aldus ontstond, is te danken aan het duo Prins en Steenhuis.

Leo Vroman schreef in 1974 het gedicht 'Vrede' met daarin de verzen 'Kom vanavond met verhalen hoe de oorlog is verdwenen, en herhaal ze honderd malen: alle malen zal ik wenen.' Vromans inmiddels gevleugelde woorden geven aan dat de Tweede Wereldoorlog voorbij is maar niet over is. Het leed, de Joden aangedaan, zal blijven schrijven. Het vuur van de Shoah zal blijven schroeien. De kinderen, die vermoord werden enkel en alleen omdat ze Joods waren, blijven roepen. Dat het mensdom lering trekt uit het verleden moeten wij helaas afdoen als een fata morgana. Maar toch is het van wezenlijk belang dat deze stemmen uit de oorlog opklinken in *Andere Achterhuizen* en *Ondergedoken als Anne Frank*, want ze blijven tekenen aan de wand. Ze illustreren hoe in de bizarre context van geweld de ene mens tot een wolf voor de andere mens kan verworden. Hoe divers de veertien berichten uit '40-'45 ook zijn, ze reppen alle over het onrecht de Joden berokkend.

Het Voorwoord in de verzameling terugblikken is zo veelzeggend dat ik het integraal aan u doorgeef. 'In dit boek staan de verhalen van veertien mensen die in de Tweede Wereldoorlog moeten onderduiken omdat ze Joods waren. Volgens Adolf Hitler, de leider van de nazi- partij in Duitsland, waren de Joden de oorzaak van al het kwaad op aarde. Daarom moesten ze vernietigd worden. Mijn moeder was één van hen. Ze was toen – in de zomer van 1942 – een meisje van bijna zes jaar oud. Als kind was ik al nieuwsgierig naar haar onderduikverhaal. Ze vertelde me ongeveer wat er gebeurd was. Vooral de stukjes die spannend waren, of waar ze bang was geweest of verdrietig, maakten veel indruk op mij.

Toen ik me later ging verdiepen in andere onderduikers ontdekte ik dat hun verhalen allemaal heel verschillend zijn. En dat de

meeste onderduikers de oorlog niet overleefd hadden, omdat ze werden verraden of ontdekt werden tijdens zoekacties. Het bekendste voorbeeld daarvan is Anne Frank, van wie het dagboek over de hele wereld gelezen wordt, Mijn moeder had geluk gehad. Maar hoe ging het eigenlijk, onderduiken? Waar moest je naartoe? Wie kon je vertrouwen? Hoe kwam je aan geld om de onderduik te betalen?

Wat deed je als je bang was? Dat soort vragen heb ik gesteld aan mannen en vrouwen die nu oud zijn, maar die in de oorlog jongens en meisjes waren, Hun ervaringen lees je in dit boek. Bij dit boek hoort ook een website: www.undergedokenalsannefrank.nl. In de kantlijn van elk verhaal staan tekeningetjes die terug te vinden zijn op die website. Als je erop klikt, zie je een animatiefilmpje en hoor je een stukje van het verhaal zoals het mij verteld werd. Verder staat er boven elk hoofdstuk een kaartje waarop te zien is waar in Nederland iemand ondergedoken zat. Soms was dat maar één adres maar meestal waren het er meerdere. Bij één iemand zelfs 42! Ook die kaart vind je terug op de website. En je vindt er foto's van hoe de kinderen van toen er nu uitzien. Je kunt natuurlijk ook gewoon eens een stip op de kaart aanklikken om te horen en te zien welk verhaal zich op die plek afspeelde. Lees, kijk en luister!

Deze woorden zijn van Marcel Prins, wiens moeder als Rita Degen als eerste in *Ondergedoken als Anne Frank* haar relaas mag doen, onder de titel van 'De sterren zijn verdwenen'. Heel mooi dit eerbetoon van een zoon aan zijn moeder. Het getuigt van innerlijke grootheid.

Ik ga u begin- en slotzinnen van het verhaal doorgeven van Rita Degen, geboren op 25 december 1936. Maar niet voordat ik u gezegd heb dat de onderhavige website een rijke bron van informatie vormt. Zo treft u van de goedogende grande dame vijf foto's uit haar jonge jaren en een prachtig portret van nu aan. Zo hoort u haar drie keer een episode uit het relaas vertellen. Zo ziet u daarbij behorende animaties. Ook kunt u uw eigen onderduikverhaal op de site toevoegen. Het kaartje bovenaan 'De sterren zijn verdwenen' geeft aan dat Rita haar onderduik in Amsterdam en Hengelo vond, de foto ernaast laat een mooi meisje zien en gaande het verhaal worden items uit de oorlog in de marges nader toegelicht als Joodsche raad, razzia, gemengd huwelijk, geëvacueerd, Hongerwinter en Wehrmacht, De lui uit de doelgroep van Marcel Prins en Peter Henk Steenhuis, jongens en meisjes van 10 tot 14 jaar, kunnen daarmee hun voordeel doen.

Rita 's relaas begint zo: 'In 1939, toen ik drie jaar was, werd mijn vader opgeroepen voor het leger. Het legerkamp lag in de buurt van een belangrijke verdedigingslinie, de Grebbelinie. Mijn moeder en ik zijn er twee keer met de trein naartoe geweest. Hij zat daar met een groep soldaten, allemaal in uniform, wat ik een raar gezicht vond. Ze waren ondergebracht in een grote boerderij. We konden er blijven slapen in een aparte kamer, Ik vond het er best gezellig. Toen de oorlog uitbrak, moest hij met zijn regiment oprukken richting de Grebbeberg. Er werd daar zwaar gevochten, links en rechts vielen doden en gewonden.'

Rita eindigt aldus: 'Met mijn moeder ben ik nog één keer naar ons oude huis in de Jekerstraat gegaan. Het huis was bewoond. Mijn moeder zag op het balkon aan de straatkant een zonnenscherm hangen dat zij hadden laten plaatsen. Zij wilde dat graag

hebben voor hun nieuwe huis. Wij belden aan om ernaar te vragen. Het huis was leeggehaald, op een schilderij na dat boven de schouw hing. 'Mam!' riep ik, 'daar hangt ons schilderij.' De bewoners gaven geen krimp. Het huis was hun toegewezen, met alles erop en eraan – het zonnenscherm kregen we niet terug. Naar mijn buurjongetje Sjeetje, die aan de overkant had gewoond, heb ik lang gezocht, maar hij is niet meer teruggekomen. Net zomin als mijn grootouders en zeven broers en zussen van mijn moeder voor wie mijn vader aan het begin van de oorlog een onderduikadres had geregeld.'

Heel triest is het te traceren dat voor het uitbreken van de Tweede Wereldoorlog onze Joodse landgenoten gewoon hun plicht deden in de Hollandse samenleving en dat na die mondiale catastrofe de Joodse overlevenden vaak door hebbelijke landgenoten als ongewenste buitenstaanders werden gezien. In het verhaal 'Het adres' van Marga Minco draagt zo'n ego de speaking name van mevrouw Dorling. *Ondergedoken als Anne Frank* is een must voor tieners en hun verwanten.

PIET KAPTEIN OVER ZIJN CULTUURMIX:

Al jaar en dag prijs ik mij gelukkig dat ik op een aantal kabelkranten, websites en radiostations in de wijde regio van Dordrecht, dus ook via de website van de st. CRP, lezers en luisteraars verslag mag doen van mijn culturele belevenissen. Ooit had ik bij mijn studie Nederlandse Taal- en Letterkunde in Utrecht Kunstgeschiedenis als bijvak en nu vind ik het heerlijk in mijn 'nadagen' de toen opgedane kennis te activeren in mijn teksten over literatuur, tentoonstellingen, film, musical, musea en andere cultuurmanifestaties. Niet dat ik echte recensies debiteer, want het gaat mij enkel en alleen om het vestigen van de aandacht op artistieke producten die ik gelezen, gezien, beleefd of doorleefd heb, die ik goed vind en die op de dagen na publicatie meteen door iedereen te genieten zijn.

Zo mocht ik het hebben over Knielen op een bed violen van Jan Siebelink in de wetenschap dat die roman op de schappen in de boekwinkel lag. Zo mocht ik rapporteren over mijn visitatie aan de tentoonstelling 'Parijs bij nacht. Toulouse-Lautrec' wetende dat de Kunsthal daarvoor de deuren nog lang wijd open had staan. Zo gaf ik mijn persoonlijke gevoelens weer na het zien van 'Das Leben der Anderen' met de notitie dat in Pathé De Kuip die film nog weken zou staan. Zo etaleerde ik mijn bevindingen bij 'Rembrandt' overwegende dat deze musical in Nieuwe Luxor nog heel wat keren gebracht zou worden.

Kortom: ik vind het een plezierige bezigheid mijn mensen te attenderen en te trakteren op culturele items die ik de moeite waard vind. Als ik iets heb meegemaakt wat de toets van mijn kritiek niet kan doorstaan, zwijg ik daarover in alle talen. Mijn devies is nu eenmaal: ik breng alleen goed nieuws in mijn Cultuurmix.